

ДОКЛАД
НА НАЦИОНАЛНИЯ ПРЕВАНТИВЕН МЕХАНИЗЪМ ОТНОСНО
ПРОВЕРКИТЕ В РАЙОННИ УПРАВЛЕНИЯ НА ПОЛИЦИЯТА В БОБОВ
ДОЛ, ДУПНИЦА, БЛАГОЕВГРАД, РАЗЛОГ, ВЕЛИНГРАД, ПАЗАРДЖИК И
ПАНАГЮРИЩЕ
ПРОВЕРКИТЕ В ЗАТВОРА В БОБОВ ДОЛ, ЗАТВОРНИЧЕСКО
ОБЩЕЖИТИЕ „САМОРАНОВО“, ЗАТВОРА В ПАЗАРДЖИК И
ОБЩЕЖИТИЯТА ОТ ОТКРИТ ТИП В ПАЗАРДЖИК И ОБЩЕЖИТИЕ
„СРЕДНА ГОРА“
ПРОВЕРКИТЕ В АРЕСТИТЕ В БЛАГОЕВГРАД, ДУПНИЦА, РАЗЛОГ И
ПАЗАРДЖИК

В съответствие със заповед № РД-08-49 от 18.08.2016 г. на омбудсмана на Република България – г-жа Мая Манолова, екип в състав: Димитър Бонгалов и Христо Атанасов, извърши проверка в периода 22-26.08.2016 г. на местата за задържане в седем районни управления на полицията, два затвора, три общежития към тях и четири ареста.

Екипът благодари за оказаното съдействие от страна на администрацията във всички посетени обекти.

I. ПРОВЕРЯВАНИ ОБЕКТИ В СТРУКТУРАТА НА
МИНИСТЕРСТВОТО НА ВЪТРЕШНИТЕ РАБОТИ

1. Общи бележки

През 2014 и 2015 г. при посещенията си в България Комитетът за предотвратяване на изтезанията (КПИ) акцентира върху един основен проблем – малтретирането и ползване на адвокатска защита в началото на задържането в полицията и по време на медицинския преглед.

Интервютата със задържаните лица в приемните отделения на затворите и арестите започваха с въпроси относно злоупотреба със сила и помощни средства от страна на полицията при задържането или в сградите на полицията, но такива не постъпиха. Националният превантивен механизъм (НПМ) отчита напредък в тази област с приемането на нова инструкция от 2015 г. Предвид усилията на Министерството на правосъдието за ограничаване на употребата на сила в затворите и арестите, НПМ намира за необходимо нормативната уредба да бъде доразвита, за да се създадат необходимите правни гаранции относно недопускане злоупотреба със сила и помощни средства особено в местата за задържане.

За употребата на физическа сила съществува обща забрана в чл. 8 от тази инструкция, която препраща към чл. 85 от Закона за Министерството на вътрешните работи (ЗМВР). Възможни хипотези за употреба на сила и помощни средства в местата за задържане са предвидени в т. 1, т. 5; т. 6 и т. 8. В този смисъл, употребата на белезници, но и на физическа сила, е допустима в случаите на противодействие или отказ да се изпълни законно разпореждане; при нападения срещу граждани и полицейски органи; при освобождаване на заложенници; при нападения на сгради, помещения или съоръжения.

Инструкцията не указва ползване на белезници в случаи на агресивно поведение към служители, Законът обаче го допуска. Хипотеза, която НППМ отчита за необходима и приложима в практиката. Досегашните ни наблюдения в местата за задържане показват, че регламентацията на злоупотребата с право е в частта относно употреба на сила и помощни средства при отказ да се изпълни законово разпореждане. Ето защо преценка за законосъобразността на разпореждането, а и разпореждане за употреба на сила и/или на помощни средства в тези случаи, поради обстоятелството, че е към задържано лице, следва да се дава от ръководител, освен ако тя е неотложна.

Инструкцията не предвижда създаване на регистър за употреба на сила и помощни средства, не се регистрира и периодът за употреба на белезници. Не се указват обстоятелства, при които белезниците следва или може да бъдат свалени или употребата на сила преустановена. ЗМВР не прави разлика между алтернативна употреба на сила и помощни средства. Към задържани лица такова разграничение е необходимо. В случаите, когато правомерната цел не може да се достигне с употреба на сила, тогава да се използват белезници. Неминуемо това поставя и въпроса за обучение на служителите в техники за овладяване на агресивни задържани лица с цел нанасяне на минимални телесни увреждания при употреба на сила. Следва да се укаже изчерпателно и какви помощи средства, в кои по-тежки критични ситуации са допустими.

НППМ счита, че поради изложените съображения Инструкция № 8121з-78 от 2015 г. следва да се актуализира като задължително се въведе регистър за употреба на сила и помощни средства към задържани лица като приложение към инструкцията. Регистърът следва да се поддържа в сградата на съответното полицейско управление.

В доклада си от 2014 г. КПИ напомня за посещението, извършено през 2010 г., когато българските власти са призовани да въведат единна национална система за събиране на статистическа информация за оплаквания и дисциплинарни и наказателни производства и за санкции срещу полицейски служители, свързани с малтретиране. През 2015 г. КПИ отново напомня, че „многократно е призовавал българските власти да създадат национална система за събиране на статистика за жалбите, съдебните преследвания, дисциплинарните и наказателни санкции, налагани на правоприлагащи длъжностни лица, заради малтретиране. КПИ вярва, че ако данните се съберат и анализират правилно, това ще помогне да се набележат насоките и ще улесни предприемането на адекватни мерки. Освен това, стъпките предприети за предоставяне на информация на обществеността за резултатите от разследванията на жалби за малтретиране от полицията биха могли да помогнат за противодействието на усещането за безнаказаност. За съжаление, посещението през 2015 г. показва, че такава система още не е въведена, в резултат на което властите не можаха да предоставят на делегацията ясна информация за положението в страната.“

В отговора си българската страна посочва, че в „процес на разработване са Правила за организацията на работа с предложенията и сигналите в МВР, в които се предвижда подобряване на статистиката“. Въпросът се решава в МВР, но изисква сътрудничество с органите на съдебната власт или ясна позиция с мотиви за отхвърляне на тази препоръка.

НПМ е заинтересован да получи допълнителна информация от МВР относно съществуващата проблематика в тази област, необходимото съдействие от страна на омбудсмана на Република България, техническите възможности и процедурата за достъп до този масив от страна на служител на НПМ, ако той е създаден. Евентуални технически възможности за допълване на единната система за борба с престъпността в частта за налични травми, вследствие употреба на сила при преместване от място за задържане в РУП в места за лишаване от свобода /арести/.

Втори основен момент в доклада на КПИ е препоръката относно ефективните процедури за разглеждане на оплакванията и друга съответна информация във връзка с твърдение за малтретиране от полицията. Инспекторатът осъществява такава дейност, като е осъществяван допълнителен контрол и от Постоянната комисия по правата на човека и полицейската етика към МВР.

Независимо от своя недостатъчен административен капацитет и опит, НПМ ще осъществи дублиращи и вероятно последващи директни проверки по подадени сигнали до омбудсмана. В проведените разговори между зам.-омбудсмана с ръководството на Постоянната комисия по правата на човека и полицейската етика към МВР е постигната предварителна договореност за подготовка на споразумение с цел подобряване на независимия мониторинг по подадените жалби.

Видима промяна, която има за резултат по-ефективно използване на полицейските служители, е подмяната на охраната на входа на полицейските управления със служители, назначени по Кодекса на труда. Обща слабост е констатирана в инструктирането на тези нови служители относно правомощията на НПМ по чл. 28а, ал. 2, т. 2 от Закона за омбудсмана и чл. 53, ал. 3 от Инструкция № 8121з-78 от 2015 г. на министъра на вътрешните работи за достъп без предизвестие по всяко време до всички места за задържане. Посещението на всички обекти бе извършено през работно време и навсякъде се наложи изчакване до 20 минути с оглед посрещането ни от представител на ръководството или получаване на разрешение за допускането ни в сградата. Изключение са РУП, в които на входа имаше полицаи или няма пропускателен режим.

НПМ получи информация, че задържането не е разрешено във всички места в полицейските управления. Една от причините за това е, че те не отговарят на изискванията, в който случай задържаните лица следва да бъдат преведени до най-близкото място, отговарящо на изискванията за задържане. Актовете, регламентиращи тази процедура не са известни на обществеността. Не са налични и на интернет страницата на министерството. В Инструкцията от 2015 г. не се указва кой е органът, компетентен да открива и закрива местата за задържане. Тази неяснота, както и фактическото наличие на такива места, налага извършването на проверки в тях от страна на НПМ. НПМ смята, че изчерпателното изброяване на местата за задържане в структурите на МВР следва да бъде обнародвано. Тези от тях, които не отговарят на изискванията, следва да бъдат закрити по възможност не само с изричен административен акт, но и фактически.

Прави впечатление липсата на специализирани помещения за среща с адвокат в посетените полицейски управления, дори в новите, съобразно изискванията на чл. 76 от инструкцията, тоест звукоизолирани помещения; неподвижно закрепени столове; маси и други предмети в тях, както и възможност за визуален контрол през остъклена част на вратата.

Съобразно чл. 37, ал. 2 от инструкцията от 2005 г. „Лицата, настанени в помещенията за задържане, се наблюдават постоянно – непосредствено или чрез система за видеонаблюдение, за което предварително се информират съгласно правилника за вътрешния ред в помещенията за задържане“. Чл. 37, ал. 2 от Конституцията указва, че „Никой не може да бъде следен, фотографиран, филмиран, записван или подлаган на други подобни действия без негово знание или въпреки неговото изрично несъгласие освен в предвидените от закона случаи.“ В ЗМВР не е предвидена подобна разпоредба. Инструкцията не изисква съгласие от задържаното лице, нито указва какви са действията на администрацията, ако е изразено несъгласие.

Относно битовите условия НПМ се въздържа от конкретни препоръки, но би желал да получи информация относно действащите места за задържане в системата на МВР и инвестиционните намерения на министерството относно тези места за 2017 г.

2. Районно управление на полицията в гр. Бобов дол.

Няма задържани лица в деня на посещението. В помещенията за задържане на пълнолетни няма дневна светлина. Помещенията са зацапани, нехигиенични и с видима необходимост от ремонт. Местоположението им не позволява пробив на прозорец. Няма промяна от предходното посещение на НПМ. Използване на тези помещения в бъдеще оценяваме като нехуманно и неприемливо.

3. Районно управление на полицията в гр. Дупница.

Няма задържани лица в деня на посещението. За месеца има средно по 15 задържани лица. Има две помещения за задържане, към които НПМ няма забележки. Сравнени с работните помещения за служителите може да се констатира, че тези помещения са в много добро състояние.

4. Второ районно управление на полицията в гр. Благоевград.

Няма задържани лица. Сградата е видимо нова и разполага с 5 помещения. Има 2 помещения за разпознаване, като за адвокатската стая се ползва едно от тези помещения. Оборудването в него бе захвърлена част от стар диван.

НПМ счита за необходимо да се напомни на ръководителите в това полицейско управление с ново място за задържане, че пред органите на досъдебното производство, административните органи и други служби в страната, националният адвокат или адвокатът от друга държава-член на Европейския съюз е приравнен със съдията по отношение на дължимото му уважение и му се дължи съдействие като на съдия /чл. 29 от Закона за адвокатурата/.

5. Районно управление на полицията в гр. Разлог.

Няма задържани лица. Едно от помещенията за пълнолетни е без дневна светлина.

6. Районно управление на полицията в гр. Велинград.

Две лица, задържани на 24.08.2016 г. в 10.30 ч. В помещението за задържане срещу дежурната стая е установено наличието на пейка с 4 халки в съответствие с чл. 78, ал. 3 от Инструкцията, допускаща неподвижно закрепени за пода места за сядане (пейки) с възможност за закопчаване с белезници към тях. В чл. 58, ал. 4 от същата Инструкция е указана забрана за поставянето на белезници на задържаното лице, освен в случаите, когато има опасност да нарани друго задържано лице или себе си. Очевидно такова лице следва да бъде изолирано в самостоятелно помещение. На тази пейка може да се разположат 4 лица, но ако те са в хипотезата на чл. 58, ал. 4 очевидно не може да се разположат едно до друго. Ето защо е направена препоръка за премахване на излишни халки или ограничаване броя на халките до една.

7. Районно управление на полицията в гр. Пазарджик.

Има задържано лице на 25.08.2016 г. При задържането е употребена сила, вследствие на което са нанесени травми на лицето и крака. Отказът му от правото на адвокатска помощ бе потвърден пред проверяващите. Прегледан е от медицинско лице, което е документирало показаните от задържания и видими от проверяващите травми. Употребата на сила е законосъобразна, поради оказана съпротива при задържането. Не са установени нарушения в необходимата документация по задържането и употребата на сила.

Местата за задържане са без дневна светлина с пейки.

8. Районно управление на полицията в гр. Панагюрище.

Няма задържани лица. НППМ няма забележки относно мястото за задържане.

II. ПРОВЕРЯВАНИ ОБЕКТИ В СТРУКТУРАТА НА ГЛАВНА ДИРЕКЦИЯ „ИЗПЪЛНЕНИЕ НА НАКАЗАНИЯТА“ КЪМ МИНИСТЕРСТВОТО НА ПРАВОСЪДИЕТО

1. Затвора в гр. Бобов дол

A/ Малтретиране

A 1. Лишени от свобода с доживотни присъди

При проведени интервюта в затвора в гр. Бобов дол постъпиха многобройни сигнали, че практиката за ползване на белезници при извеждане от спалните помещения на осъдени с доживотни присъди продължава. Бяха проверени указанията относно ползването на помощни средства при извеждането и конвоирането на лишени от свобода, настанени в „зоната за повишена сигурност“ (ЗПС). Установено е, че са

издадени от началника на затвора на 11.12.2014 г. В тях изрично е указано, че: 1. в сградата на ЗПС при извеждане и престой на открито, за медицински преглед и др. подобни не се използват помощни средства. 2. При извеждане извън сградата на ЗПС /лавка, стоматологичен кабинет/ да се ползват белезници само на горните крайници. 3. При конвоиране извън сградата на ЗПС в посока на пост № 1 /изхода и входа на затвора/ за свиждане, делегация, адвокатска свиждане и др. подобни се поставят белезници на горните и долните крайници. Тези мерки са приложими освен към осъдените на доживотен затвор и към лица с мярка за неотклонение „задържане под стража“ и настанени на основание чл. 248 от ЗИНЗС, и за изолираните по чл. 120 от ЗИНЗС, поставени на специален режим.

НПМ смята, че тези указания противоречат на чл. 114, ал. 1 от ЗИНЗС и препоръчва на директора на затвора в гр. Бобов дол незабавно да бъдат отменени в частта за ползване на белезници при конвоиране.

При разработване на новите указания, администрацията на затвора следва да приложи чл. 118 от ЗИНЗС и т. 68, т. 2, б. „б“ от Европейските правила за затворите в случаи на нареждане – „при положение, че всички други методи за контрол не дават резултат, за да бъде предпазен затворникът от самонараняване, нараняване на други лица или, за да се предотвратят сериозни имуществени щети; в такива случаи началникът незабавно уведомява лекаря и докладва на висшестоящия орган.“

НПМ отбелязва, че е налице системен дългогодишен проблем за България във връзка с незаконосъобразно използване на белезници в зоните за повишена сигурност спрямо доживотно осъдени на лишаване от свобода. Налице е необходимост от комплексни действия от страна на законодателната, изпълнителната и съдебната власт за недопускане на изтезание, чрез използване на помощни средства в тези зони.

Чл. 2, ал. 1 от Конвенцията против изтезанията и други форми на жестоко, нечовешко или унижително отнасяне или изтезание указва, че „Всяка държава – страна по конвенцията, предприема ефективни законодателни, административни, съдебни и други мерки за предотвратяване на изтезания на всяка територия под нейна юрисдикция.“

В своя единадесети общ доклад (СРТ/Inf (2001) 16), публикуван на **3 септември 2001 г.**, КПИ отбелязва следното във връзка със затворниците с доживотна присъда или дългосрочна присъда: „Освен това много от тези затворници са обект на специални ограничения, които вероятно ще изострят вредните ефекти, присъщи на дългосрочното лишаване от свобода; примери за такива ограничения са постоянната изолация от останалите затворници, поставянето на белезници, когато затворникът се извежда от килията му, забрана за комуникация с други затворници и ограничени права на посещение. КПИ не може да види оправдание за безразборно налагане на ограничения на всички затворници, подлежащи на специфичен вид присъда, без да се обръща нужното внимание на индивидуалния риск, който те могат (или не) да създадат.“

При посещението през **2006 г.** КПИ счита, че не може да има никакво оправдание за заключването с белезници на затворник в подсигурана среда, при условие че има подходящ надзор на персонала. Комитетът препоръчва на българските власти да преразгледат политиката на заключване с белезници на осъдени на доживотен затвор, когато са извън килията си.

Европейският съд за правата на човека в редица свои решения е постановявал, че системното поставяне на белезници при извеждане на лишени от свобода лица от килията, в случай че те остават в охранявана среда, е в нарушение на чл. 3 от Конвенцията, освен ако не е основано на конкретни съображения за сигурност. КПИ допуска такава необходимост, ако лишеният от свобода се е държал агресивно, опитвал е да избяга или е имало причина да се смята, че би застрашил другите лишени от свобода или служителите в затвора.

Екипът на НПМ имаше възможността да обсъди и този въпрос с представител на Синдиката на служителите в затворите, за да потърси действителните причини, поради обстоятелството, че тази практика е отживяла като цяло за затворите в България, но продължава да се прилага в този затвор. Основателно бе посочена отново липсата на достатъчен надзорен състав. Бяха посочени редица случаи, в които двамата надзиратели поемат рискове, значително надхвърлящи изискванията за тяхната сигурност, тази на лишените от свобода, а и в цялост сигурността на затвора, за да изпълнят задълженията си, без да ощетяват правата на лишените от свобода. На второ място, основателно се посочват случаи на явно агресивни лица, които действително биха могли да застрашат сигурността на служителите. В тази връзка отбелязваме, че е необходима процедура за определяне и индивидуализиране на конкретните случаи, в които се използват белезници.

НПМ отчита факта, че в тази зона всички лица са високорискови, но очевидно използването на белезници към всички, без наличие на индивидуална преценка, е неприемливо. По места е установено, че препоръката на КПИ да не се носят палки на открито е изпълнена, но не във всички затвори. Отчита се изпълнение без провеждане на необходимото обучение в необходимите бойни техники за овладяване на такива агресивни затворници, което значително повишава риска в ЗПС. Тревожна тенденция е свеждането на надзорния състав в ЗПС до двама човека /вероятно такава е ситуацията във всички затвори след проведена „оптимизация“ през 2015 г./.

А 2. Необходимост от ефективни административни мерки по чл. 2 от Конвенцията.

НПМ препоръчва на директора на ГДИН:

- Да увеличи минималния брой на надзирателите в зоните за повишена сигурност в затворите на не по-малко от трима;

- Да планира и обезпечи необходимия брой сгъваеми палки поне за служителите в ЗПС.

Понятието „вътрешен конвой“ не е създадено от администрацията на затвора в Бобов дол, а от предходен главен директор на ГДИН през 2010 г. В тази връзка НПМ не намира основания за препоръки относно търсене на дисциплинарна отговорност в това отношение. Очевидно вследствие на многобройни препоръки на КПИ, а и многобройни искове и вече постановени решения на Европейския съд за правата на човека, в редица затвори това понятие е заличено и практиката е частично преустановена. Така например, при предходната си проверка в затворите в София, Сливен и Бургас, както и при настоящата в затвора в Пазарджик, не бе установена практика за използване на белезници при така наречения „вътрешен конвой“.

С решение № 2459 от 29.10.2014 г. по административно дело № 3075/2014 г. на Административен съд – Варна е установено и от съда, че в затвора в гр. Варна при

конвоирането на лишените от свобода с присъди „доживотен затвор“, за оказване на медицинска помощ, престой на открито и в административната част на затвора, се използват помощни средства – белезници. В затвора София при извеждането на лишените от свобода с присъди „доживотен затвор“, за оказване на медицинска помощ, престой на открито и в административната част на затвора, не се използват помощни средства – белезници. Съдът приема за установено, че по иск с правно основание чл. 71, ал. 1, т. 1 от Закона за защита срещу дискриминацията, че е налице нееднакво третиране на лишените от свобода с присъди „доживотен затвор“ в затвора в гр. Варна и в затвора в гр. София, по отношение на използването на средства за принуда „белезници“, при извеждането на лишените от свобода за престой на открито, до „Медицинска служба“ и до помещенията на администрацията на затвора.

Независимо от законосъобразността или незаконосъобразността на понятието „вътрешен конвой“, това многообразие на практики в затворите, продължаващо вече две години след постановеното съдебно решение, показва неизпълнение на контролни функции от страна на ГДИН по чл. 12, ал. 1 от ЗИНЗС. Налице е и необходимост от засилване на административния капацитет относно аналитичната дейност и последващи необходими корекции в административната дейност във връзка с препоръки на КПИ и постановени решения от Европейския съд по правата на човека.

Случаите на употреба на помощни средства се отбелязват в регистъра за употреба на сила и помощни средства, съобразно заповедта на зам.-министъра на правосъдието г-н Янкулов. Така установената дългогодишна практика в администрацията на този затвор за ползване на помощни средства в тази зона се възприема за законосъобразна във връзка с понятието „вътрешен конвой“, както бе указано по-горе, налагано от страна на ръководството на ГДИН в миналото.

В чл. 114, ал. 1 от ЗИНЗС изчерпателно са изброени случаите, когато помощни средства може да бъдат ползвани, както следва: 1. за освобождаване на заложенници; 2. за освобождаване на завзети помещения и сгради, съоръжения и транспортни средства; 3. за пресичане на групово нападение, барикадиране или за прекратяване на буйство или друг вид агресивно поведение; 4. при конвоиране или задържане на лишен от свобода; 5. когато в резултат на психическо разстройство или депресия има опасност лишеният от свобода да посегне на живота си или на живота и здравето на друго лице. Съобразно чл. 291 от ППЗИНЗС надзорно-охранителният състав в местата за лишаване от свобода може да осъществи конвойна дейност само от и до затворническите общежития, работните обекти и лечебните заведения по нареждане на началника на затвора, поправителния дом, затворническото общежитие и началника на арестите в съответната териториална служба.

Тази дейност е епизодична, а не регулярна и това личи от текста на чл. 307, ал. 5 от ППЗИНЗС: „При осъществяване на конвойна дейност конвоиращите се инструктират при всеки конкретен случай от дежурния главен надзирател, от командира на отделение или дежурния по арест.“ Като правило конвойната дейност се осъществява от Главна дирекция „Охрана“ и това е отбелязано и в чл. 39 от ППЗИНС. Типична конвойна дейност, извън територията на затвора, се допуска само в хипотезите на чл. 135 от ЗИНЗС за лишени от свобода и чл. 250 от ЗИНЗС за обвиняеми и подсъдимы във връзка с неотложни случаи за оказване на медицинска помощ. На НПМ служебно е известен случай, когато с разпореждане на главен директор е осъществено преместване на лишен от свобода от един затвор в друг, за да се промени подсъдността. Разширяването на тази конвойна дейност в чл. 291 от ППЗИНЗС в частта от и до общежитията екипът ще коментира в частта за общежитията.

А 3. Необходимост от ефективни съдебни мерки за предотвратяване на изтезания.

На НПМ не е известно административен съд в България да е уважил иск за тази незаконосъобразна употреба на помощни средства, което води до принципно противоречие с практиката на Европейския съд за правата на човека. За основателна причина може да се посочи, че повечето дела са водени по чл. 1 от Закона за отговорността на държавата и общините за вреди (ЗОДОВ), а не по чл. 3 от ЗИНЗС във връзка с разпоредбата на чл. 203, ал. 2 от АПК указващ, че за неуредените случаи се прилага ЗОДОВ. В тази връзка се дават указания на ищеца, че тежестта на доказване е негова, че следва да доказва публично известни факти от доклади на КПИ или НПМ чрез свидетели, търси се винаги вреда и причинна връзка с действието или бездействието, независимо че в някои от хипотезите на чл. 3 от ЗИНЗС такава вреди липсват или биха могли да настъпят като правна възможност.

В момента на посещението действа инструкция за извеждане на лица от зоната за повишена сигурност до лекарския кабинет и лавката. При външен конвой им се поставят и белезници на краката. Следва да се отбележи за съжаление, че възприето понятие „вътрешен конвой“ е безпротиворечиво в практиката на съдилищата, като не се оценява законосъобразността на издадените инструкции от началника на затвора. Така например:

3.1 По адм. дело № 125/2013 на Административен съд – Кюстендил с решение № 225 от 14.11.2014 г. съдът счита, че не е установено незаконосъобразно действие от страна на длъжностните лица, осъществяващи дейността по конвоирането с използване на помощни средства /арг. чл. 114, ал. 1, т. 4 от ЗИНЗС/. То се явява в съответствие с предвидените в закона ограничения според вида и режима на изтърпяване на наложеното на ищеца наказание, както и с оглед на неговата личност /касае се за лице, което е осъществило бягство от затвора/. Същевременно прилагането на белезници и усмирителен колан не разкрива несъразмерност на ограниченията относно движението и пазаруването, като се явява и съобразено с изискванията да се гарантира сигурността на конвоиращите лица.

3.2 По адм. дело № 366/2012 с решение № 249 от 2013 г Административен съд – Кюстендил приема, че „употребата на средствата е допустима при конвоиране по смисъла на чл. 114, ал. 1, т. 4, пр. 1 от закона, което ще рече при превеждане на осъдения извън килията до съответните места в затвора, включително до мястото за свиждания, с цел да се спази изискването на чл. 214 от ППЗИНЗС за изолация на осъдените на доживотен затвор от останалите лишени от свобода лица. С оглед на изложеното, посоченият правов ред за поставяне на белезници при конвоиране на лишения от свобода не разкрива несъразмерност на ограниченията относно движенията на осъдените лица, като тези ограничения са съобразени с изискванията да се гарантира сигурността на конвоиращите лица, като лишат осъдения от възможността да извърши действия, застрашавани посочената сигурност. В този смисъл прилагането на помощните средства не е умишлено злонамерено действие, акт на нечовешко отношение към ищеца по см. на чл. 3, ал. 2 от закона, респ. чл. 3 от ЕКПЧ.“

3.3 Решение № 194 от 24.03.2015 г. по адм. дело № 901/2014 г. на Административен съд – Пазарджик гласи: „Съгласно чл. 114, ал. 1, т. 4 от същия закон употребата на помощни средства се допуска, ако резултатът не може да бъде постигнат

с използване на физическа сила при конвоиране или задържане на лишен от свобода. Безспорно е установено по делото, а и такива са твърденията в исковата молба, че ищецът е бил конвоиран на посочените от него дати. Следователно служителите от затворническата администрация не са извършили нарушение на чл. 3 от закона, тъй като същият изключва употребата на сила и помощни средства в определените от закона случаи от действията и способите, които сочат на изтезание, жестоко или нечовешко отношение. Следователно не е налице незаконосъобразно действие на администрация, причиняващо изтезание, нечовешко или жестоко отношение.“

Последователна е и практиката на ВАС, не само в частта за „вътрешен конвой“, но и в употреба на белезници при ползване на медицински услуги, свиждания и други.

Така например:

3.4 Решение № 9965 от 15.07.2014 по адм. дело 1895/2014 г.

„Действията на затворническата администрация, свързани с използването на помощни средства по време на свиждания и при посещение и лечение при зъболекар, са извършени в съответствие с разпоредбите на чл. 112 от ЗИНЗС. Съгласно посочената разпоредба при изпълнение на служебните си задължения, държавните служители от местата за лишаване от свобода, могат да използват физическа сила, помощни средства и оръжие, ако спазването на реда и дисциплината не може да бъде постигнато по друг начин. Законът дава право на служителите да ползват помощни средства по своя преценка и при съобразяване с обстоятелствата по чл. 115, ал. 1 от закона – конкретната обстановка, характера на нарушението и личността на нарушителя. Определящото за действията на затворническата администрация в конкретния случай е както присъдата, която изтърпява ищеца по делото – доживотна присъда при определен специален режим на изтърпяването ѝ, така и извършеното от него бягство от затвора – гр. Варна, на 19.01.2010 г., за което е осъден с присъда по НОХД № 964 от 2010 г. на РС – Варна, влязла в сила на 13.05.2010 година. Наложеният наказание и определеният режим на изтърпяването им определят високата обществена опасност на лицето и засилените мерки за неговата охрана. В показанията си свидетелят Б. М. уточнява, че в затвора от 13 години са ходили с белезници само на ръцете. От 12.08.2010 г. „започнаха да ни слагат колани и вериги на краката, периодично“. Това е периодът непосредствено след влизането в сила на присъдата на Крумов за извършеното от него бягство от затвора, което е наложило прилагане на засилени мерки за сигурност. Възможно е тези мерки да породят у него болки и страдания, чувства на унижение и срам, но тези мерки са продиктувани от необходимостта да се осигурят редът и сигурността при провеждането на свиждания и при провеждането на лечението при зъболекаря. Съдът неправилно е ограничил приложението на помощните средства само в хипотезите на чл. 114 от ЗИНЗС. Това са някои от законово регламентирания случаи на употреба на помощни средства, когато употребата на физическа сила не е достатъчна за постигане на резултата. Но разпоредбите на чл. 112 и 115 от ЗИНЗС дават възможност за ползването на тези средства и в други случаи, когато това е необходимо за осигуряване спазването на реда и дисциплината. Конкретната преценка е предоставена на самите служители от администрацията с оглед критериите на чл. 115, ал. 1 от закона. Безспорно не само довеждането до лечебното заведение, но и провеждането на лечение при зъболекаря са действия, които се отличават с повишен риск за сигурността на конвоираното лице. Те са свързани с опасност да се отклони осъденият и да избяга и охраняващите са били в правото си да преценят начина на изпълнение на служебните си задължения.“

3.5 Решение № 13790 от 18.11.2014 г. по адм. д. № 3110/2014 г., III Отд. на ВАС

„За да постанови този резултат, съдът приел, че за използването на помощни средства по време на свижданията, по дати и периоди, цитирани по-горе, не са били налице предпоставките на чл. 114, ал. 1 от ЗИНЗС и неправомерните действия на служителите от затворническата администрация са причинили на ищеца болки и страдания. Съдът приел, че прилагането на помощни средства, по време на свижданията, с негови близки и приятели, е несъвместимо със забраните по чл. 3 от ЕКЗПОС и чл. 3, ал. 1 от ЗИНЗС.

Решението е неправилно и следва да бъде отменено, по следните съображения:

Касационната инстанция не споделя изложените от административния съд мотиви за основателността на исковете за присъждане на обезщетение за неимуществени вреди, причинени от неправилно използване на помощни средства по време на свиждане.

По-нататък съдът изрично указва, че „Законът дава право на служителите да ползват помощни средства по своя преценка и при съобразяване с обстоятелствата по чл. 115, ал. 1 от закона – конкретната обстановка, характера на нарушението и личността на нарушителя. Изключването на виновно поведение на самия ищец предполага доказване на обективна необходимост, продиктувана от конкретната обстановка в затвора или виновно поведение на служителите от затворническата администрация, а доказателства в този смисъл не са събрани поради процесуална пасивност на ответната страна и по вина на съда.“

Като цяло тази непротиворечива и последователна практика на ВАС противоречи на решения на ЕСПЧ. Така например, по делото *Manolov v. Bulgaria* (Application no. 23810/05) „Съдът установява наред с това, че използването на белезници винаги, когато жалбоподателят е бил извеждан от килията си, без това да се налага по съображения за сигурност, е в противоречие с чл. 3 и се позовава на своята постоянна практика (*Kashavelov v. Bulgaria*, no. 891/05, §§ 38-40, 20 January 2011, *Piechowicz v. Poland*, no. 20071/07, § 174, 17 April 2012, and *Horych v. Poland*, no. 13621/08, § 99, 17 April 2012)“.

А 4. Необходимост от законодателни мерки по чл. 2 от Конвенцията.

Чл. 114, ал. 1 от ЗИНЗС не допуска използване на помощни средства, ако резултатът не може да бъде постигнат с използване на физическа сила. Синдикатът на служителите в затворите основателно посочват случаи не само в зоната за повишена сигурност, но общо за затвора, а такива ситуации е възможно да възникнат и в общежития от открит тип, които налагат ползване на белезници без използване на физическа сила. Типичен случай е автоагресията. Необходима е законодателна промяна.

В обнародван за обществено обсъждане проект на Закон за изменение и допълнение на Закона за изпълнение на наказанията и задържане под стража в § 28 от се създава ал. 3:

„(3) Извън случаите по ал. 1 употребата на белезници се допуска и когато това е необходимо при конвоиране на лишен от свобода.“

На този етап споделяме виждането си, че тази редакция обслужва понятието „вътрешен конвой“ на територията на затвора. Няма гаранции, че такъв ще се осъществява единствено и само в случаите на неотложна медицинска помощ по чл. 135 от ЗИНЗС за лишени от свобода и чл. 250 от ЗИНЗС за обвиняеми и подсъдими. Съществуващата конвойна дейност в чл. 291, ал. 2 от ППЗИНЗС в частта „от и до затворническите общежития и работните обекти“, както бе отбелязано не е

регламентирано в действащия закон, но липсва и в проекта. Не са решени и проблемите за употреба на белезници на територията на затвора, без употреба на сила, които са необходима правна основа за действията на надзорния състав. По наше виждане отново не се изпълняват препоръки на КПИ и решенията на ЕСПЧ.

А 5. Лишени от свобода или обвиняеми и подсъдими в болнични лечебни заведения.

В интервютата с лишени от свобода постъпиха сигнали за лишен от свобода престоял 4 дни през 2015 г с белезници на единия крак, завързан за кревата. Ограничено е било и правото му на свиждане. Бе регистриран и втори случай за 4-5 дни отново в болнично заведение през 2015 г. И в двата случая е имало по един надзирател. При направената проверка за 2016 г. бе установено, че в тези болнични заведения са осигурени по двама надзиратели, съответно условията за незаконосъобразното ползване на белезници поради липса на надзорен състав, е премахнато.

НПМ забелязва отново липса на ефективно правно средство за защита, както следва:

5.1 В Решение № 7400 от 18.06.2015 г. по адм. д. № 10410/2014 г., III Отд. на ВАС

„Установените по делото факти не обосновават правните изводи на решаващия съд. Постът е разположен във външно болнично заведение и е изпълнен съобразно изискванията на чл. 114, ал. 1 във вр. с чл. 135, ал. 4 от ЗИНЗС и изискванията на Инструкцията за особеностите на пост във външно болнично заведение. Съгласно Раздел I, т. 1 от същата след настаняване на лишения от свобода в болничната стая същият се фиксира с предвидените за случая белезници с дълга връзка, а съгласно т. 7 – извеждане на лишения от свобода извън болничната стая се допуска само по медицински причини в района на болницата, за всеки друг случай се докладва на ДГН и се действа по негово разпореждане. При всяко напускане на болничната стая на лишения от свобода се поставят белезници.

При тази законова регламентация неправилно решаващият съд приема, че са налице незаконосъобразни действия на служителите на затвора София в резултат на което Я. В. е претърпял физически дискомфорт. В случая използването на белезници е по време на болнично лечение, което е в съответствие с разпоредбите на чл. 114, ал. 1 ЗИНЗС и цитираната по горе Инструкция за особености на пост във външно болнично заведение. Неправилно съдът приема, че помощни средства каквито са белезниците могат да се използват само в хипотезата на чл. 114, ал. 1 ЗИНЗС. Такава възможност е предвидена в разпоредбата на чл. 115, ал. 1 ЗИНЗС, а както е в настоящия случай, използване на помощни средства е възможно и необходимо с оглед осъществяване на непрекъснатата охрана в заведение, различно от местата за задържане. Настоящият случай е именно такъв и използването на помощни средства е оправдано и наложително с оглед конкретната обстановка. Освен това преценката за използване на белезници е на служителите на ГДИН и определящо за тази преценка е конкретната обстановка и поведението на лишения от свобода. В случая преценката е обвързана с обстоятелството, че лечението е проведено в болница извън затвора и съществува опасност осъденият да се отклони и избяга. С оглед на това следва да се приеме, че служителите на ГДИН не са извършили незаконосъобразни действия.

Неправилен е изводът на решаващия съд, че ищецът е търпял физически дискомфорт от използването на белезници. Това е твърдяла майка му в показанията си пред съда и това са били негови оплаквания по време на посещенията в болницата. От приложените медицинска документация не се установява Ваташки да се е оплаквал от

физически дискомфорт от белезниците, а твърденията за наранявания по крайниците се опровергават от доклада на изпълнителния директор на болничното заведение. Освен това не е установено до колко този дискомфорт се дължи на използване на белезниците, а не на здравословното му състояние, както свидетелства майка му, че бил неспокоен, боляло го и не можел да спи.

Касационната инстанция намира, че в случая използването на белезници е законосъобразно. Отговорността на ответната страна в този случай може да бъде ангажирана само при виновно поведение на охраняващите Ваташки полицаи, а такова поведение не е доказано. Ползването на белезници при конвоирането и по време на престоя на Ваташки в болничното заведение е проведено законосъобразно и последният не е търпял претендираните от него вреди, поради което иска следва да бъде отхвърлен изцяло като неоснователен и недоказан по основание.“

5.2 В Решение № 5228 от 03.05.2016 г. по адм. д. № 7491/2015 г.

„Съгласно чл. 112 и сл. на ЗИНЗС при изпълнение на служебните си задължения държавните служители от местата за лишаване от свобода могат да използват физическа сила, помощни средства и оръжие, ако спазването на реда и дисциплината не може да бъде постигнато по друг начин. По делото безспорно се установява, че при конвоирането на посочените дати са използвани помощни средства, но тяхното използване е допустимо именно при конвоиране съгласно изричната норма на чл. 114, чл. 1, т. 4 от ЗИНЗС, поради което така предприетите действия са правомерни и в съответствие със закона. Освен това законът дава право на служителите да ползват помощни средства по своя преценка и при съобразяване с обстоятелствата по чл. 115, ал. 1 ЗИНЗС – конкретната обстановка, характера на нарушението и личността на нарушителя. С оглед наличните данни по делото не се установяват незаконосъобразни действия на администрацията, произтичащи от превишаване на законово регламентираните задължения. Действията са извършени в законовата рамка и съобразно конкретната обстановка“.

„С обжалваното разпореждане съдът е отхвърлил искането по чл. 250, ал. 1 АПК на М. Б. К. Началникът на затвора град София да преустанови използването на помощни средства и белезници при извеждането му престой на открито. За да достигне до този извод е приел, че не са налице посочените в чл. 250, ал. 1 АПК предпоставки за уважаване на искането, тъй като действията на органа, чиято отмяна се иска, се основават на Закона за изпълнение на наказанията и задържането под стража (ЗИНЗС) и Указания относно ползването на помощни средства и конвоирането на лишени от свобода настанени в зоната за повишена сигурност затвора Бобов дол. Съгласно чл. 252, ал. 2 АПК с разпореждане от 25.03.2016 г. съдът е възложил незабавна проверка по искането на жалбоподателя, като препис от него е изпратен до Началника на Софийски затвор за незабавно комплектуване на административната преписка. В изпълнение на съдебното разпореждане е изпратена административната преписка, където са приложени Указания относно ползването на помощни средства и конвоирането на лишени от свобода настанени в зоната за повишена сигурност, списъци за престой на открито на лишените от свобода от 1-ва група и график за разпределение на времето и дневния режим на настанените на територията в 1-ва група – затвора град София. В съпроводително писмо към преписката от страна на Началника на затвора в град София изрично е посочено, че при конвоирането на жалбоподателя извън зоната за повишена сигурност по отношение на него се употребяват помощни средства, предвид обстоятелството, че на 09.01.2010 г. същият е избягал от затвора в град Варна. Изложено е становище, че използването на помощни средства по отношение на Крумов се извършва изцяло съобразно изискванията на ЗИНЗС и Указания относно ползването

на помощни средства и конвоирането на лишени от свобода настанени в зоната за повишена сигурност, като се посочва, че зоната за повишена сигурност в Затвора град София не обхваща територията на мястото за престой на открито.

Разпореждането е правилно.“

Б/ Материални условия

При замерване от 2015 г. капацитетът на корпуса на затвора е повишен от 665 на 810 лишени от свобода. На страницата на ГДИН капацитетът е 550 лишени от свобода. Към 01.07.2016 г. са настанени 477, от тях: обвиняеми и подсъдими – 34; осъдени – 443, съответно: открит тип – 26; закрит тип – 167; рецидивисти – 245; доживотен затвор – 5. От тях двама със замяна в закрит тип и трима рецидивисти без замяна.

Основен проблем, посочен от лишените от свобода, е липсата на вода, освен в часовете 24-6 часа сутринта, въпреки посочен график. В затвора винаги е имало проблеми с качеството на водата, но в момента липсата на вода е хроничен проблем.

НПМ смята за необходимо да поиска допълнителна информация от ВиК Кюстендил относно мерките, които взема за незабавно решаване на проблема.

При проведените разговори лишените от свобода посочват следните проблеми: възможност за ползване на общи вещи /например котлони/, проблемно време за наличие на топла вода и достатъчно отопление през зимата, спазване на тайната на кореспонденцията, наличие на хлебарки /независимо от ежемесечно пръскане/, твърда дисциплинарна практика /като например изнасяне на две филии хляб от стола с оглед недопускане на неразрешени сделки при положение, че хляб се продава в лавката/, липса на достатъчно прибори за хранене /лъжици/, недостатъчно време за хранене поради липса на надзорен състав и обща столова.

Един от малкото затвори в България, който традиционно не е пренаселен, поради което и разминаването в данните за капацитета не е съществено, но се допускат инцидентни пренаселвания /например в седма група/, поради неизползване на цялата територия /неизползван коридор, чието обзавеждане се оценява като луксозно от страна на лишените от свобода/. Тази констатация е направена и през 2012 г. от НПМ и необосновано продължава. Независимо, че затворът е традиционно непренаселен, дори и тук архитектурата на затвора не дава възможност за индивидуално изпълнение на присъдата и намаляване на необходимия надзорен състав. По-съществен ремонт /за около 15 000 лева/ последно е правен на оградата на затвора поради опасност от частично срутване. Киносалонът се нуждае от съществен ремонт от години след увреждането му от последното земетресение. Съществуват стаи за социални дейности, обединени със сушилня и без нужното обзавеждане за провеждане на смислени дейности в тях. Банята на етажа по принцип е с 4 общи душа, без прегради. Не е осигурен достъп на лица с увреждания.

Предвидено е обновяване и ремонт на административната сграда, ремонт на санитарните възли на обща стойност 200 000 лева, който вероятно няма да се състои. Затворът може да поеме ареста в Кюстендил, съобразно прокламираните намерения на българската страна пред КПИ през 2015 г., но по наше мнение следва да се постави акцент за индивидуално изпълнение на присъдите чрез създаване на места за провеждане на социални дейности, ведно с необходимото обзавеждане, съответно намаляване потребности от надзорен състав, както за затвора, така и за ареста.

В/ Контакти с външния свят

Местата за двуседмичните свиждания са за 9 лишени от свобода и 18 посетители. Свижданията се провеждат само през прегради, независимо от оценката на риска на лишените от свобода и техния режим. В тях се включва и мястото за адвокатско свиждане, което също е преградено с телена мрежа и възможност да се вдига преградата. От проведените разговори с лишени от свобода и адвокати се установява, че въпросната преграда не се вдига и предаване на материали се осъществява чрез надзорен състав. Не постъпиха сигнали за проучване на съдържанието на тези материали от страна на надзорния състав, но НПМ смята, че тази практика не гарантира запазване на адвокатската тайна.

Съществува стая за удължено свиждане, оборудвана с видеокамера, 3 маси и 6 пейки. Така провежданото свиждане като награда е без прегради, но се провежда групово, тоест не е в семейна среда. Обстановката наподобява обзавеждане на заведение за обществено хранене и е годно за нормално безпреградно свиждане, но не и като награда за удължено свиждане. /НПМ има предходна препоръка относно личния живот на гражданите/.

Г/ Дисциплинарна практика

Не се установява незаконосъобразна практика при направената проверка на последните заповеди относно дисциплинарни наказания. Независимо от това, провежданата дисциплинарна практика може да се оцени като прекалено и ненужно твърда, ако се сравни с други затвори. Показателно е, че са установени и наложени 239 наказания за полугодieto на 2016 г. За 2015 г. са регистрирани и наложени наказания на 542 лишени от свобода, срещу 479 лишени от свобода за 2014 г. и 418 за 2013 г. Такава дисциплинарна практика води до ограничаване възможностите за промяна на режим за относително маловажни дисциплинарни нарушения и вероятно ще наложи тяхното преразглеждане при прехвърляне на лишени от свобода в общежитие от открит тип и при предсрочно условно освобождаване.

Д/ Условно предсрочно освобождаване

През 2015 г. 40 лишени от свобода са преместени в общежитие от открит тип и 22 са освободени предсрочно.

Прилага се Заповед №Л-5865/17.08.2009 г. на главния директор на ГДИН преди изготвяне на оценката на риска от рецидив и сериозни вреди, въз основа на резултатите от която се мотивират решенията и предложенията по чл. 74, ал. 1, т. 2 и т. 6 от ЗИНЗС, администрацията на затвора да изисква официални документи от прокуратурата, Националната следствена служба и Главна дирекция „Криминална полиция“ към МВР, за неприключени съдебни и досъдебни производства срещу лишените от свобода.

НПМ отчита тази практика като дългогодишна и незаконосъобразна поради нарушаване презумпцията за невинност /чл. 31, ал. 3 от Конституцията/ и препоръчва нейното преразглеждане от страна на главния директор на ГДИН.

Бяха проверени последните три протокола на Комисията по чл. 73 от ЗИНЗС, при което се установяват мотиви, които са несъотнесими с решението на Комисията, и които би следвало да отпаднат в бъдещо обсъждане на правното положение на лишените от свобода, както следва:

1. По протокол № 3/27.05.2016 г.

1.1 Нарушаване презумпцията за невиновност.

„Комисията единодушно отхвърли направеното Предложение за замяна на режима в следващия по-лек, а именно от „строг“ на „общ“ на л.св. **Ц. В. Х.** със следните аргументи, а именно: има неприключено към момента наказателно дело НОХД № 1729/2015 г. по описа на Районен съд гр. Благоевград, за което се призовава в съдебни заседания в качеството му на подсъдим, т. е. осъденият е с неизяснен правен статус.“

1.2 Нарушаване правото на жалби.

„Комисията обсъди постъпила молба от л.св. **Ж. И. И.** за замяна на режима в следващия по-лек, а именно от „специален“ на „строг“ и я остави без уважение съобразно изложените аргументи от ИСДВР – г-н ....., а именно: осмисля времето си с диктуване на молби и жалби до различни институции;“

2. По протокол № 4/27.07.2016 г.

2.1 Отново същото лице по т. 1.2 – продължава да „осмисля времето си с диктуване на молби и жалби до различни институции;“

2.2. Съобразно чл. 109 от ЗИНЗС заличено наказание не би следвало да се указва и обсъжда. Ниската оценка на риска указва, че отказът в този случай е неоснователен.

„Комисията обсъди постъпила молба от л.св. **К. Б. К.** за замяна на режима в следващия по-лек, а именно от „общ“ на „лек“ и я остави без уважение съобразно изложените аргументи от НС ЗООТ „Самораново“ г- н ....., а именно: нисък риск от вреди и рецидив – 26 точки, с дефицитна зона – умения за мислене; награждаван многократно; наказван е веднъж, като наказанието е заличено със Заповед № ЗО-254/16.05.2016 г., на осн. чл. 98, ал. 1, т. 2 от ЗИНЗС; назначен на работа като общ работник в Автомивка към ДП „ФЗД“ – затвор гр. Бобов дол /Заповед № 6/29.02.2016 г./; поведението се проследява; съгласно плана на присъдата ще бъде направено предложение за смяна на режима на следващото заседание на комисията през месец септември 2016 г.“

2.3 Нарушаване правото на труд и тайната на кореспонденция.

„Комисията обсъди постъпила молба на л.св. **А. С. Й.** за настаняване в затворническо общежитие от открит тип ЗООТ „Самораново“ и я остави без уважение съобразно изложените аргументи от ИСДВР г-жа ....., а именно: уволнен от работа в затворническа кухня със Заповед № 13/13.02.2014 г., поради констатирано притежание и ползване на неразрешена вещ – мобилен телефон; има неприключена преписка ДЗ № 823/25.07.2016 г. във връзка с опит да се изнесе писмо чрез пастора .....“

Притежаването на телефон води до дисциплинарна отговорност, но не е приемливо с това да се прекратява и правоотношение, приравнено към трудовото. Тази отговорност следва да се носи единствено и само с качеството на изпълнение на тези задължения по полагането на труд.

Правото на тайната на кореспонденцията допуска всякакъв начин на изпращане на писма.

Е/ Административен капацитет

Крайно недостатъчен е административният капацитет не само като надзорен състав, но и като брой на социалните работници. Възможно е сваляне на четири ъглови поста с повдигане на височината на оградата; зона за сигурност около затвора /виж. ПОСТАНОВЛЕНИЕ № 181 ОТ 20 ЮЛИ 2009 Г. ЗА ОПРЕДЕЛЯНЕ НА СТРАТЕГИЧЕСКИТЕ ОБЕКТИ И ДЕЙНОСТИ, КОИТО СА ОТ ЗНАЧЕНИЕ ЗА НАЦИОНАЛНАТА СИГУРНОСТ/ и други. Основната практическа задача на тези ъглови постове е да контролират опитите за прехвърляне на неразрешени вещи през оградата. В инструкцията на поста е указано, че за предотвратяване на бягство се стреля по лишения от свобода с гумени, пластмасови или шокони патрони и ако бягството продължи като крайна мярка се използва оръжие след предупредителен изстрел и последващ доклад. Каквато и оптимизация на постове да се осъществи, персоналът ще е необходим, за да подсили надзорния състав в пряк контакт с лишени от свобода. Освен липсата на социални работници е налице и липса на финансирани смислени дейности.

Спазва се указанието на главния директор от 2013 г. при открити външни постове те да се покриват от поне двама надзиратели. Почивките им се осигуряват от трети надзирател.

Липсва по щат техник по строителството, психолог, водач на специален автомобил, щатен готвач, което налага изпълнение на несвойствени задачи от съществуващия административен персонал.

1. 1. Общежитие от открит тип „Самораново“

Не са установени съществени промени от посещението на НППМ от 2012 г. Тогава НППМ препоръча:

1. Управителният съвет на Държавно предприятие „Фонд затворно дело“ (ДПФЗД) да извърши преценка относно:

- перспективите за използване на имота си в с. Самораново за развитие на стопанска дейност или неговата продажба;
- необходимостта за бракуване на наличен сграден фонд и евентуалното му разрушаване с доброволен труд на лишените от свобода;
- възможностите за предоставяне на част от съществуващата ограда на бившето военно поделение за изграждане на ограда на футболното игрище към общежитието;
- финансиране на минимални строителни дейности, необходими за преместване на арест в гр. Дупница на територията на общежитието „Самораново“.

Отново констатираме, че съществуващият неизползван сграден фонд на територията на бившето военно поделение се руши. Сградите не са бракувани и не е предприета процедура за тяхното отстраняване. Сградите изискват заплащане на местни данъци и такси от страна на ДПФЗД, но може да предизвикат и наранявания поради срутване. Ето защо създават и допълнителни грижи на охраната за недопускане на външни лица.

Капацитетът на общежитието е за 183 лишени от свобода като в деня на посещението бяха настанени 65 лишени от свобода. На всеки етаж има общ санитарен възел и помещение за социални дейности. Съществуващото футболно игрище не е оградено с ограда към територията на общежитието, поради което при ползването му останалите лишени от свобода се заключват в сградата в нарушение на чл. 71а от ППЗИНЗС, тоест не могат да се движат в района на общежитието. Топла вода се подава постоянно и дори извън графика, но тръбопроводът се запушва и е с ниско налягане. В тоалетните няма течаща вода поради предстоящ ремонт на казанчетата. За зимния период е наложителен преглед на дограмата и евентуални подмени.

В общежитието от две години няма социален работник на щат. Това не е съществен проблем поради малкия брой на лишени от свобода, от които близо половината работят /7 на външни обекти и 23 в дърводелски цех/.

Данни за неправомерна употреба на белезници във външни постове /болнични заведения/ постъпиха и от тези лишени от свобода. Така например лишените от свобода С.В.П. и А.Ц.Ц престояли в болница през 2015 г. /гр. Дупница и Транспортна болница/ с фиксиран крак към кревата чрез белезници по 4 дни. Единият пост е бил само от един надзирател.

Установена е странна практика всички лишени от свобода от „Самораново“, които следва да се явят на дела, да бъдат транспортирани с конвой от надзиратели от ГДИН до затвора в гр. Бобов дол и от там конвоят да се поема от ГД „Охрана“. /Данните са, че се осъществява по устно разпореждане на вече пенсиониран зам.-началник на затвора/. Резултатът е, че ако лишеният от свобода следва да се яви на съд в гр. Дупница, вместо конвой два пъти по 5 км., той е конвоиран 2 пъти от ГДИН с по 22 км. и два пъти от ГД „Охрана“ с по 20 км. Или вместо 10 км. са налице 84 км.

НПМ препоръчва на ръководството на затвора в гр. Бобов дол да направи анализ на съществуващата конвойна дейност и да оптимизира взаимодействието си със съдебната охрана като осигури конвой на лишените от свобода от общежитието директно до съдебна зала и обратното чрез конвой на ГД „Охрана“.

2. Арест Дупница

При предходното си посещение в арестите в гр. Кюстендил НПМ е установил липса на санитарни възли и пренаселеност при тогава наличните 24 легла и неефективност за предстоящ ремонт при възможен капацитет 10 места. Арестът не е посетен, но не се установяват данни относно дейности за неговото преместване в затвора в гр. Бобов дол.

Арестът в Дупница е в по-лошо състояние. Той разполага с 8 спални помещения, всяко с 3,52 кв.м. жилищна площ, без достъп до дневна светлина и санитарни възли. Към момента на посещението бяха задържани 4 лица. Възможно място за престой на открито е пред входа на ареста. Санитарният възел е общ за ареста. Задържаните имат възможност да посещават тоалетна и ношем. Арестът не подлежи на реконструкция, поради което през 2008 г. е бил планиран за преместване в общежитие „Самораново“, като реконструкцията на съществуващ сграден фонд е била на два етапа – 200 000 лв. за 2009 г. и 500 000 лв. за 2010 г. За 2016 г. отново са планирани 200 000 лева, но явно не са налице. Мероприятието остава изпълнено. НПМ счита, че в периода от 2013 г. до сега всички задържани лица са били подложени на нечовешко и нехуманно отношение, изразено в липса на дневна светлина, достатъчно жилищна площ и нормален достъп до

санитарен възел и течаща вода. НПМ отново повтаря, че арестът е най-лошият в региона и препоръчва на главния директор на ГДИН неотложни мерки за неговото преместване в ЗО „Самораново“.

3. Арестът в гр. Благоевград се намира в сградата на Областната дирекция на МВР. Разполага с 10 спални помещения, в които са разположени 32 легла, като в 4 от спалните помещения има 2 легла, в 1 – 3 легла, и в 5 има по 5 бр. легла. Капацитетът на ареста е 32 легла, но очевидно не отговаря на изискуемите 4 кв. м.

Липсва пряк достъп до дневна светлина поради наличие на изолационни коридори. Няма санитарни възли в помещенията. Мястото за престой на открито е в закрито помещение. Санитарният възел е общ за ареста – тоалетна и баня. Невъзможна е организация на свиждания и извеждане на задържаните за разходка. Отново отбелязваме липса на надзорен състав особено в събота и неделя. Правителствената програма от 2008 г. за този арест е неизпълнена не само поради липса на финансиране, но и поради обстоятелството, че Министерството на правосъдието не е взело бившите стаи на следствената служба, обитавани от служители на МВР /включително стая за разпознаване/ и от служби на окръжна прокуратура. Дори и да са предприети действия в тази насока, те не са известни. Аналогична е констатацията на НПМ и през 2012 г. Липсват и действия относно планирано изграждане на нов арест в гр. Петрич през 2016 г. /има съществуващ сграден фонд/ и прехвърляне в ареста от гр. Сандански. Дори да са осигурени необходимите финансови средства за тази година /900 000 лева/, то те не могат да се усвоят ефективно поради липса на разполагаема площ в ареста. През 2012 г. НПМ препоръчва на главния директор на ГДИН на основание чл. 45, ал. 2 от ЗИНЗС да предложи на министъра на правосъдието състав на комисия със задача оценка на възможности за евентуално преместване на ареста в Благоевград при невъзможност за реконструкцията му.

НПМ счита, че при въвеждане на ефективен превантивен механизъм като законодателна мярка за избягване на изтезание, експлоатацията на този арест неминуемо ще бъде преустановено и желае да получи допълнителна информация от министъра на правосъдието относно време и начин на решаването на проблемите с арестите в Благоевград и Сандански.

4. Арестът в гр. Разлог е разположен в сградата на полицейското управление. Няма промени в последните три години. Разполага с 3 спални помещения с по две легла, разположени на 7,4 кв.м. и 1 спално помещение с 4 легла, разположени на 8,7 кв.м. Към момента на посещението имаше 8 задържани лица. Коридорът на ареста е пред спалните помещения, поради което те не разполагат с пряк достъп до дневна светлина. Арестът не разполага със санитарни възли, но има място за престой на открито на входа на ареста. Служебното помещение на администрацията е преходно и е широко 1,10 м., тоест и условията на труд за персонала като цяло също не са здравословни. Планираното изграждане на санитарни възли и ремонт на вентилация и климатизация до 2015 г. не се е осъществило. Арестът е относително отдалечен от Благоевград и вероятно затова е в режим на търпимост. Освен за решаване на проблемите с пренаселеността, ако се планира изграждане и на помещения за социална дейност, то проблемите са аналогични с тези в Благоевград, поради необходимост от усвояване на помещенията на бившата следствена служба.

НПМ проявява разбирането, че ремонтът или закриването на този арест не може да бъде решавано инцидентно и следва да бъде част от цялостната визия за развитието на арестите в България, каквато би следвало ГДИН да подготви и публикува.

5. Затвор в гр. Пазарджик

Към проверяващия екип се присъедини заместник-омбудсманът на Република България доц. д-р Диана Ковачева.

Основният корпус на затвора е триетажен, с капацитет 483 лишени от свобода. В деня на посещението имаше 460 лишени от свобода /при посещението през 2012 – 417 лишени от свобода/. Увеличаването се дължи на прехвърляне на Област Кърджали от затвора в гр. Пловдив към затвора в гр. Пазарджик. Независимо от достатъчния общ капацитет са налице инцидентни пренаселвания. Например, 18 човека се намират на 30-40 кв.м. По-конкретно в спално помещение 506 с размери 6 на 3.80 кв.м., ведно със санитарен възел, са разположени 10 човека. Спално помещение 507 с размери 4 на 3.80 кв.м. – 6 човека. Обстановката е значително по-благоприятна поради връщане на лишени от свобода в затвора в гр. Стара Загора /над 200/ във връзка с осъществен ремонт. Липсват санитарни възли в зоната за повишена сигурност. Предвиден е и започнал ремонт на приемното отделение, където ще се изгради и помещение за удължено свиждане. Има пет места за преградно свиждане. През месец юни е трябвало да е готово помещение за прехвърляне на ареста с предвидени 110 000 лева. Няма данни за открито финансиране на дейността.

Основните проблеми, поставени от лишените от свобода, са свързани с лошите битови условия, наличие на дървеници, недостатъчна и/или лоша храна, липса на награда „удължено свиждане“, употреба на белезници при така нареченото „вътрешно конвоиране“, неспазване на тайната на кореспонденцията и цените в лавките.

Проблемът с наличието на дървеници произтича от липса на дезинфекция на дюшеците в склада.

Килокалориите при хранене се движат в диапазона 2 400 до 2 829, като за работещи има допълнително 634 килокалории. Хлябът е в рамките на 400 грама на ден, от които 100 гр. за закуска; 150 гр. за обяд и 100 гр. за вечеря. Един хляб е с тегло 400 гр., но са многобройни оплакванията за неговото качество. Очевидно проблемът не е в калорийния състав на храната, а в нейното качество. Основен проблем е времето на хранене поради общата трапезария и дефицит на надзорен състав. Времето за хранене често е под 20 минути /5-10 минути за закуска и вечеря/, за да може да се осъществи храненето на всички отряди в рамките на работния ден. Проблемът е решим или със създаване на трапезарии по етажите, или с увеличаване на надзорния състав и капацитета на стола.

В т. 11 от Инструкцията на пост № 1 се допуска неправомерна употреба на белезници, както следва: „Да извършва вътрешно конвоиране на лишени от свобода при отвеждането и връщането им от лекар, социални, възпитателни и други мероприятия.“

Инструкцията на поста на така наречените „вишки“ в ъгловите зони на затвора изисква за „предотвратяване опитите за бягство и за извършване на други престъпления на лишените от свобода, служителите и гражданите и при необходимост да употреби оръжие в допустимите от закона случаи съобразно чл. 116 от ЗИНЗС като при възможност се запазва живота и здравето. При гореизброените ситуации постовият надзирател произвежда трикратно предупредителни изстрели във въздуха.“

Инструкцията за външните постове /лечебни заведения и др. – пост № 18/ правилно ограничава възможността за ползване на помощни средства /белезници/ само в следните случаи /опит за бягство, буйства или опити за нападения над постовия или други лица/, но неправилно в т. 8 изисква предоставяне освен на лична карта и на пълномощно от страна на адвокат. Целесъобразно би било да се предвиди проверка относно стикера на картата на адвоката, за да бъде установено дали е действащ.

НПМ констатира, че проблемът с инструкциите е валиден за цялата система като тези, свързани с употреба на оръжие в случаи на опити за бягство, следва да се уредят със закон, поради което отправя препоръки към ръководството на затвора да отстрани понятието „вътрешен конвой“ и необоснованата с това употреба на белезници, без да е налице индивидуална оценка на риска, както и премахване на изискването за пълномощно към адвокат.

5. 1. Затворническото общежитие от открит тип „Пазарджик“ е в непосредствена близост до корпуса. Капацитетът на общежитието е 60 лишени от свобода. В деня на посещението в него бяха настанени 41 /към 62 лишени от свобода през 2012 г./. От тях са трудово ангажирани 30. Създаден е неправилен график за заключване на лишените от свобода в сградата по два часа сутрин и следобед, вместо свободно движение на територията на общежитието. Случаят е показателен за липсата на надзорен състав, но изцяло неприемлив.

Липсата на достатъчно трудова заетост се обосновава с проверки по чл. 179 от ППЗИНС на фирмите, партньори на ДПФЗД.

НПМ има изпълнена препоръка за изменение на този текст от ППЗИНС, свързано с понятието „бивш затворник“. Ето защо иска допълнителна информация от ГДИН дали са налице указания за извършване на проверки на фирмите чрез оперативни работници или администрацията на затвора преди сключване на договори или това е некоригирана стара практика.

5. 2. Затворническо общежитие от открит тип „Средна гора“

Общежитието не бе планирано в проверката, поради данни за неговото закриване. Общежитието ползва сграда на два етажа и е с капацитет 40 лишени от свобода. В деня на посещението в него бяха настанени 29 лишени от свобода. Между тях имаше група от лишени от свобода от затвора в гр. Стара Загора, които бяха останали там по свое желание. Проблемите при предходно посещение на НПМ бяха свързани с необоснована употреба на сила от страна на надзорния състав, нарушаване на тайната на кореспонденцията чрез подслушване на телефонни разговори и

изисквания за разговор на български език, липса на достатъчно административен контрол върху администрацията в общежитието поради отдалеченост от затвора в гр. Пазарджик. Реално общежитието е на същото отстояние и от затвора в гр. София.

Всички предходни лоши констатации са отстранени. Оплакването на лишените от свобода беше свързано единствено и само с високи цени при пазаруване в близката бензиностанция, оценено от тях като незначителен проблем. НППМ установи график за разпределение на времето в коридора на общежитието, подписан от социален работник, указващ заключване в сградата вместо свободно движение на територията на общежитието. Такова заключване е установено и през 2012 г. от НППМ и явно вече е утвърдена практика в този затвор.

НППМ счита, че следва да се извърши проверка от ГДИН и да се потърси дисциплинарна отговорност от виновните длъжностни лица, допуснали заключване в сгради и ограничили достъп до територията на общежитието от открит тип в нарушение на чл. 71а ППЗИНЗС.

6. Арестът в гр. Пазарджик е с местонахождение в сградата на ОДМВР – гр. Пазарджик, ул. „Съединение“ № 2. Разполага с 14 спални помещения, в които са разположени 42 легла, както следва: 5 помещения с по 2 легла; 6 помещения с по 3 легла; 2 помещения с по 4 легла и 1 с 6 легла. В момента на посещението имаше 14 задържани лица. Пиковите натоварвания достигат до 35 лица. Част от помещенията не разполагат с дневна светлина поради наклонения терен, на който е построена сградата. При пълен капацитет се полагат по 3 кв.м. жилищна площ на лице. Арестът не разполага със санитарни възли в килиите и с място за разходка на открито. За тази цел се ползва стая с по-големи размери, без достъп до дневна светлина и вентилация. В сградата има мухъл поради разположението му в подземен етаж и липса на достатъчно свеж въздух както за задържаните, така и за персонала. Арестът е посещаван и от КПИ през 1995 г. и 2006 г. Настоящите констатации не се различават от тези направени преди 10 години. Налице са неизпълнени програми от 2008 г. до днес при последно планирани 2 000 000 лева през 2015 г. за ремонт на затвора в гр. Пазарджик и преместване на ареста.

Водени от гореизложеното, екипът предлага на омбудсмана на Република България да поиска информация и да направи следните препоръки в качеството си на Национален превантивен механизъм:

1. Към министъра на вътрешните работи:

На основание чл. 19, ал. 1, т. 4 от Закона за омбудсмана да препоръча:

1. В Инструкция № 8121з-78 от 2015 г. да бъде въведен регистър за употреба на сила и помощни средства към задържани лица в сградата на полицейските управления като приложение към инструкцията.

2. Мястото за среща с адвокат във Второ районно управление на полицията в гр. Благоевград да бъде указано и оборудвано с маса и столове.

3. В помещението за 24-часово задържане в районното управление на полицията в гр. Велинград четирите халки на пейката да се ограничат до една.

На основание чл. 20, ал. 1, т. 2 от Закона за омбудсмана да поиска следната информация:

1. Какви действия е предприела администрацията на Министерството на вътрешните работи по отношение на изпълнение на препоръката на Комитета за предотвратяване на изтезанията от 2015 г. относно създаване на национална система за събиране на статистика за жалбите, съдебните преследвания, дисциплинарните и наказателни санкции, налагани на правоприлагащи длъжностни лица, свързани с малтретиране. Ако не са предприети действия, какви са причините за това, а ако е създадена системата, какви са възможностите за достъп до тази информация на оторизирано лице от администрацията на НППМ.

2. За действащите места за задържане в системата на Министерството на вътрешните работи и инвестиционните намерения относно тези места за предстоящата 2017 г.

2. Към главния директор на Главна дирекция „Изпълнение на наказанията“:

1. Да извърши преглед на инструкциите на постове с повишена сигурност и да вземе мерки за привеждането им в съответствие с чл. 114, ал. 1 от Закона за изпълнение на наказанията и задържането под стража (ЗИНЗС), като отстрани понятието „вътрешен конвой“ и съответно допусне ползване на белезници, съобразно индивидуалната оценка на риска и разпоредбите на ЗИНЗС.

2. Да вземе мерки за недопускане на фиксиране с белезници към болнични кревати на лишени от свобода при открити постове в болнични заведения, съобразно разпоредбите на ЗИНЗС.

3. Да извърши преглед за оптимизация на постове в затворите /сваляне на ъгловите постове, вдигане на височина на огради, създаване на зони за сигурност (ЗПС) около стената на затвора и др./ и увеличи броя на надзирателите в зоните за повишена сигурност поне на трима или да създаде евентуални мобилни групи за съдействие в кризисни ситуации.

4. Да планира и обезпечи необходимия брой сгъваеми палки през 2017 г. поне за служителите в ЗПС.

5. Да извърши преглед на Заповед № Л-5865/17.08.2009 г. на главния директор на Главна дирекция „Изпълнение на наказанията“ относно съответствието ѝ с презумпцията за невинност.

6. Да извърши анализ на конвойната дейност от и до общежитията от открит тип във връзка с призоваване от органите на съдебната власт и да вземе мерки за оптимизацията ѝ в сътрудничество с Главна дирекция „Охрана“.

7. Да вземе мерки за спазване на чл. 71а от Правилника за прилагане на Закона за изпълнение на наказанията и задържането под стража за свободно предвижване на територията на общежитието на лишените от свобода.

8. Да вземе мерки относно присъединяване на футболното игрище към територията на затворническо общежитие „Самораново“ през 2017 г. и в качеството си на председател на Управителния съвет на Държавно предприятие „Фонд затворно дело“ да внесе предложение за бракуване на излишния сграден фонд в Самораново.

На основание чл. 20, ал. 1, т. 2 от Закона за омбудсмана:

1. Да ми предоставите информация относно времето и начина за решаване на проблемите в арестите в градовете: Кюстендил; Благоевград; Сандански; Петрич; Разлог и Пазарджик с оглед избягване на изтезание по смисъла на чл. 3 от ЗИНЗС.

ДИМИТЪР БОНГАЛОВ

**ДИРЕКТОР НА ДИРЕКЦИЯ
„НАЦИОНАЛЕН ПРЕВАНТИВЕН
МАХАНИЗЪМ И ОСНОВНИ
ПРАВА И СВОБОДИ НА ЧОВЕКА“**